

§ 60. Велика буква в особливому стилістичному вживанні

1. З великої букви пишемо такі найменування, як *Високі Договірні Сторони, Надзвичайний і Повноважний Посоль* (в актах міжнародного значення, у дипломатичних документах), *Автор, Видавництво* (в авторському договорі), *Замовник, Виконавець* (в угодах) і т. ін.

2. З великої букви пишемо зайненники *Ви, Ваш* як форму ввічливості у звертанні до однієї конкретної особи в листах, офіційних документах тощо: *Повідомляємо Вам..., Вітаємо Вас..., у відповідь на Ваш запит...*

3. З великої букви пишемо деякі загальні назви в контекстах, де наголошено на особливому змісті цих назв: *Батьківщина, Вітчизна, Честь, Людина, Мати.*

§ 61. Велика буква у складноскорочених назвах

1. Скорочені назви (абревіатури) установ, закладів, організацій тощо, утворені з частин слів, мають подвійне написання:

1) з великої букви, якщо ці слова вживаються на позначення установ, які є власними назвами: *Укрпрофрада, Держтелерадіо, Укрзалізниця, Кийвенерго;*

2) з малої букви, якщо такі слова є родовими назвами: *медуніверситет, міськодержадміністрація, сільрада.*

2. Складноскорочені назви, утворені із початкових (ініціальних) букв, пишемо великими буквами: *ООН, ГЕС, ЮНЕСКО, МАГАТЕ, АТС, КНР.*

При відмінюванні звукових абревіатур на зразок *ЦУМ* закінчення пишемо малими буквами і приєднуємо до останньої букви абревіатури без будь-якого знака (апострофа, коми): у *ЦУМі, з ЦУМу, ТЮГу, ТЮГом.*

Суфіксальні утворення від звукових абревіатур пишемо малими буквами: *обнівський, тюгівець.*

3. У префіксальних і складних словах, які пишемо разом або з дефісом, літерні та звукові абревіатури зберігають великі букви: *УВЧ-терапія, НВЧ-випромінювання.*

Примітка 1. Абревіатури, які складаються із двох самостійно вживаних ініціальних абревіатур, що є назвами різних організацій, пишемо окремо: *ІФ НАНУ (Інститут фізики Національної академії наук України), ДА МВСУ (Державний архів Міністерства внутрішніх справ України).*

Примітка 2. У складноскорочених словах мішаного типу, утворених з ініціальних абревіатур та усічених основ, ініціальну частину звичайно пишемо великими буквами, а усічену — малими: *КУпАП (Кодекс України про адміністративні правопорушення), НДІхіммаши (Науково-дослідний інститут хімічного машинобудування), БілАЗ (Білоруський автомобільний завод). Складені назви, у яких поєднані ініціальна частина і нескорочене слово (слова) в непрямому відмінку, пишемо окремо: НДІ транспорту газу, НДІ електромеханічних пристрій.*

Примітка 3. Сполучник **i** в звукових абревіатурах у складноскорочених словах передаємо малою буквою: **«КiЖ»** («Культура і життя»). **«СiЧ»** («Слово і час»).

Примітка 4. У назвах літаків, що складаються з двох перших букв прізвища конструктора і приєднаного до нього дефісом цифрового позначення, пишемо першу велику букву, другу — малу: **Tу-154, An-22, Il-62.**

§ 62. Графічні скорочення

Від абревіатур потрібно відрізняти умовні графічні скорочення, які вимовляємо повністю й скорочуємо лише на письмі.

1. Після скорочення звичайно ставимо крапку. Слова скорочуємо, переважно, після приголосного, але зрідка й після голосного. Слова не скорочуємо на голосний, якщо він не початковий у слові, **i** на **ь**. Наприклад, слово **селянський** може бути скорочене: **сел., селян., селянськ.** При збігу двох однакових приголосних скорочення треба робити після першого приголосного: **настiн., календар, ден. норма.** У разі збігу двох (і більше) різних приголосних скорочення можна робити як після першого, так і після останнього приголосного, залежно від структури слова: **власноруч.** або **власноручн.** (**власноручний**), але тільки **власт.** (**властiвий**).

Поширені графічні скорочення:

- авт.* — автор; авторський
- акад.* — академік
- арк.* — аркуш
- бiбл.* — біблійний; бібліографічний; бібліотечний
- буд.* — будинок
- бульв.* — бульвар
- вид.* — видання
- вип.* — випуск
- вул.* — вулиця
- газ.* — газета
- гр.* — громадянин
- д.* — доктор (наук)
- див.* — дивись
- дияк.* — диякон
- дол.* — долар
- доц.* — доцент
- енцикл.* — енциклопедія; енциклопедичний
- сп.* — єпископ
- журн.* — журнал
- зб.* — збірник
- знач.* — значення

ігум. — ігумен
ил. — ілюстрація; ілюстративний
ім. — імені
ін. — інші
і т. д. — і так далі
і т. ін. — і таке інше
і под. — і подібне
кв. — квартира
кн. — книга; княгиня; князь
коп. — копійка
м. — місто
мист. — мистецтво; мистецький
митр. — митрополит
напр. — наприклад
нар. — народний
наук. — науковий
нац. — національний
н. е. — нашої ери
до н. е. — до нашої ери
 о. — острів, отець
обл. — область; обласний
оз. — озеро
п. — пан; параграф; пункт
патр. — патріарх
перев. — переважно
пл. — площа
поч. — початок
пор. — порівняй, порівняйте
пп. — пани, панове; параграфи; пункти
пресвіт. — пресвітер
пров. — провулок
прор. — пророк
проф. — професор
р. — рік; річка
ред. — редактор; редакція
рр. — роки
р. н. — рік народження
Р. Х. — Різдво Христове
с. — село; сторінка
св. — святий
смт. — селище міського типу
спец. — спеціальний

спіавт. — спіавтор
ст. — станція; стаття; століття
т. — том
та ін. — та інше (інші)
т-во — товариство
тис. — тисяча; тисячоліття
т. д. — так далі
т. зв. — так званий
т. ін. — таке інше
у т. ч. — у тому числі
укр. — український
худ. — художній
церк. — церковний
чв. — чверть
чл.-кор. — член-кореспондент

Скорочені назви одиниць вимірювання пишемо без крапок:

Б — байт
Bт — ват
г — грам
га — гектар
кг — кілограм
км — кілометр
дм — дециметр
кБ — кілобайт
кВт — кіловат
кг — кілограм
л — літр
м — метр
мм — міліметр
см — сантиметр
т — тонна
ц — центнер

Так само пишемо скорочення *грн* (гривня), *млн* (мільйон), *млрд* (мільярд), *трлн* (трильйон).

2. У графічних скороченнях також використовуємо дефіс. Пропущену середню частину слова позначаємо дефісом: *гр-н* (громадянин), *вид-во* (видавництво), *ін-т* (інститут), *ун-т* (університет), *р-н* (район), *ф-ка* (фабрика). У таких скороченнях після першої частини слова крапки не ставимо.

3. Дефісом також приєднуємо перші букви частин складного слова: *с.-д.* — *соціал-демократ*, *соціал-демократичний*, *ст.-сл.* — *старослов'янський*, *с.-г.* (сільськогосподарський), *півн.-сх.* (північно-східний), *півд.-зах.* (південно-західний). У таких випадках після скорочених частин слів ставимо крапку.

4. Скісна риска використовується при скороченні словосполучень, рідше — складних слів: *п/в* (поштове відділення), *а/с* (абонентська скринька), *р/р* (розрахунковий рахунок), *м/хв* (метрів за хвилину), *км/год* (кілометрів за годину). У таких випадках після скорочених частин слів крапки не ставимо.

ПРАВИЛА ПЕРЕНОСУ

§ 63. Орфографічні правила переносу

Частини слів з одного рядка в другий переносимо за складами: *гáй-ка*, *зó-шит*, *книж-ка*, *ко-лó-дязь*, *пáль-цí*, *са-дів-нíк*, *Хár-кíв*.

Під час перенесення:

1. Одну літеру не залишаємо в попередньому рядку, не переносимо в наступний: *ака-дé-мія* (а не *а-кадéмія*), *Ма-рія* (а не *Марі-я*), *олі-вéць* (а не *олівéць*). Так само не можна поділяти на частини для переносу такі двоскладові слова, як *абó*, *моя*, *óко*, *ийя* тощо.

2. Не можна розривати сполучення букв *дж*, *дз*, які позначають один звук. Отже, переносити можна лише так: *гú-дзік*, *хо-джú*. Якщо *дж*, *дз* не становлять одного звука (це буває, коли *д* належить до префікса, а *ж* або *з* — до кореня), то їх слід розривати: *над-звичáй-ний* (а не *на-дзвичáйний*), *під-жисв-ляти* (а не *пi-джисвляти*).

3. Не можна розривати сполучення букв *йо*, *ъо*. Наприклад: *па-йóк*, (а не *пай-бóк*), *сльо-зá* (а не *слъ-озá*).

4. Апостроф, м'який знак, *й* при переносі не відокремлюємо від попередньої літери: *бур'-йн* (а не *бур-’йн*), *кіль-цé* (а не *кіл-ьцé*), *Лук'-йн* (а не *Лук-’йн*), *нýзь-ко* (а не *нýз-ько*), *бáй-ка* (а не *бá-йка*), *стíй-кíй* (а не *стi-кíй*).

5. Коли корінь починається на голосний, то перенос здійснюємо довільно: *ро-зорáти*, *роз-орáти*, *ро-зо-рáти*; *бе-зупíнно*, *без-упíнно*, *безу-пíнно*, але коли на приголосний, то від кореня його не відриваємо: *до-зрівати* (а не *доз-рівати*), *вý-правдання* (а не *вýт-равдання*).

6. При збігу однакових приголосних одну літеру залишаємо, а другу переносимо в наступний рядок: *за-кóн-ний*, *розвíс-ся*. В іменниках з подовженім приголосним можливий подвійний перенос: *зна-нý* і *зна-ннý*; *жи-ттý* і *жит-тý*.

7. Не розриваємо при переносі односкладові префікси перед приголосними: *над-мíрний*, *най-бóльший* (а не *на-дмíрний*, *на-йбóльший*).

Кілька складові префікси при переносі можна розривати: *не-ре-працювати*, *не-ред-грóзя*.

8. При переносі складних слів не можна залишати в кінці рядка початкову частину другої основи, якщо вона не становить складу: *багато-стуپінчай* (а не *багатос-тупінчай*), *восьми-гра́нний* (а не *восьми-гра́нний*), *далеко-східний* (а не *далекос-хідний*).

9. Не можна розривати ініціальні абревіатури, а також комбіновані абревіатури, які складаються з ініціальних скорочень цифр: *AEC*, *ЛАЗ-105*, *МАГАТЕ*, *МАУ*, *НТШ*, *УАПЦ*.

10. У решті випадків, які не підходять під викладені вище правила, можна довільно переносити слова за складами: *Днi-прó й Днiп-рó*, *Оле-ксáндра й Олек-сáндра*, *се-стрá й сест-rá*. Це правило поширюється й на суфікси: *бли-зъкій* і *блізь-кій*, *видавнý-цтво*, *видавнýц-тво* *й видавнýцт-во*, *гáли-цький* і *гáлиць-кій*, *росiй-ський* і *росiйсь-кій*, *убó-зтво*, *убóз-тво* *й убóзт-во*, *суспíльс-тво* *й суспíльст-во*.

§ 64. Технічні правила переносу

1. Не можна переносити прізвища, залишаючи в кінці попереднього рядка ініціали або інші умовні скорочення, що належать до них: *Т. Г. Шевчénko* (а не *Т. Г. // Шевчénko*), *гр. Іванéнко* (а не *гр. // Іванéнко*), *акад. (доц., проф.) Гончарéнко* (а не *акад. (доц., проф.) // Гончарéнко*), *п. Гнатióк* (а не *п. // Гнатióк*).

Примітка. Якщо імена, звання тощо подаємо повністю, то прізвища (а також по батькові) можна переносити: *Тарáс Григорович Шевчénko* *й Тарáс // Григорович Шевчénko*, *акадéмік // Агатáнгел Крýмський* і т. ін.

2. Не можна відривати скорочені назви мір від цифр, до яких вони належать: *2008 р.* (а не *2008 // р.*), *150 га* (а не *150 // га*), *20 см³* або *20 куб. см* (а не *20 // см³* або *20 // куб. см*), *5 г* (а не *5 // г*).

3. Граматичні закінчення, з'єднані з цифрами дефісом, не можна відривати й переносити: *2-й* (а не *2- // й*), *4-го* (а не *4- // го*), *10-му* (а не *10- // му*) й т. ін.

4. Не можна розривати умовні (графічні) скорочення на зразок *вид-во*, *і т. д.*, *і т. ін.*, *та ін.*, *т-во* тощо.

5. Не можна переносити в наступний рядок розділові знаки (крім тире), дужку або лапки, що закривають попередній рядок, а також залишати в попередньому рядку відкриту дужку або відкриті лапки.

Знак наголосу (')

§ 65. Знак наголосу ставимо на маловідомих словах (локалізмах і т. ін.), а також тоді, коли слово може вживатися з двома наголосами, змінюючи при цьому своє значення, пор.: *Mи схóдили на гору* *й Mi сходíли на гору*

та повернулися додому ще завидна; Образи (від дієслова *ображати*), *образи* (художні, літературні), *образу* (ікони).

ІІ. ПРАВОПИС ЗАКІНЧЕНЬ ВІДМІНОВАНИХ СЛІВ

ІМЕННИК

§ 66. Поділ на відміни

За належністю до роду та за відміковими закінченнями іменники поділено на чотири відміни.

I відміна: іменники переважно жін. й деякі іменники чол. роду, а також спільногороду із закінченнями **-а, -я** в називному відмінку однини: *вага́, гýря, гryvnya, дóнька, dochka, машíна, organizaçia, prácia; воєвóда; базíka, знáйда, листонóша, невdáха, plákса, cиротá* та жіночі особові імена з відповідним закінченням: *Богдана, Катерíна, Валéрія, Зóя* і чоловічі особові імена на **-а, -я:** *Микóла, Cáва.*

II відміна: а) іменники чол. роду з кінцевим приголосним основи та із закінченням **-о** в наз. відмінку (переважно назви осіб): *бíк, véletenъ, завóд, край, мáйстер, товáриш; Андрíй, Вítalij, Захár, Яросláv; бáтько, матúньо; Днíпрó, Маркó/Márko, Petró;*

б) іменники середн. роду із закінченнями **-о, -е, -я** (крім іменників із суфіксами **-ат-, -ят-, -ен-** у непрямих відмінках): *крилó, místo, móre, póle, prízviche; весíлля, життý, umínnja;* також іменники з суфіксами збільшувально-згрубілого значення **-иш-, -иськ-,** утворювані від іменників усіх родів, які можуть зберігати й рід твірного, і набувати середнього роду: *vítríjche* (від *víter*), *dídíjche* (від *díd*), *koropíjche* (від *kórop*), *morozíjche* (від *морóz*), *parubíjche* (від *párubok*) — чол. р., *nójsíjche* (від *nogá*) — середн. р., *vedmedíjche* (від *vedmídy*) — чол. і середн. р.; *dubíjško* (від *dub*), *vovchíjško* (від *vovk*), *ïjsachíjško* (від *ïjsak*), *levíjško* (від *лев*), *somíjško* (від *som*) — чол. р., *zajchíjško* (від *záeucъ*) — чол. і середн. р., *svékrujíjško* (від *svékruhá*) — жін. і середн. р., *khlopchíjško* (від *хлопецъ*) — чол. і середн. р.

III відміна: іменники жін. роду з кінцевим приголосним основи: *вагомість, вість, гídnість, кров, любóв, міць, незалéжність, ніч, píč, ríč, rózkíš, сіль, самостíйність, собórnість, тінь, слово máti*, у відмікових формах якого з'являється суфікс **-ер-;** а також деякі жіночі особові імена: *Адéль, Любóв, Níkóль.*

IV відміна: іменники середн. роду:

а) із закінченнями **-а, -я**, що у формах родового, давального та місцевого відмінків набувають суфіксів **-ат-, -ят-** перед закінченням: *гусáj (гусáти, гусátі, (на) гусátі), dívchá (dívcháti, dívchátі, (на) dívchátі), lochá*

(лошáти, лошáті, (на) лошáті), телáти (телáти, телáті, (на) телáті);

б) із закінченням -я, які мають два зразки відмінювання: із суфіксом -ен- у формах родового, давального та місцевого відмінків і без такого суфікса: вýм'я (вýм'я/вýмені, вýм'ю/вýмені, вýм'ям/вýменем, (на) вýм'ї/вýмені), ім'я (ім'я/імені (імени), ім'ю/імені, ім'ям/іменем, (на) ім'ї/імені), плéм'я (плéм'я/плéмені (плéмені), плéм'ю/плéмені, плéм'ям/плéменем, (на) плéм'ї/плéмені), тíм'я (тíм'я/tíмені (tíмени), тíм'ю/tíмені, тíм'ям/tíменем, (на) тíм'ї/tíмені).

§ 67. Поділ на групи

Іменники I та II відміни поділено на три групи: тверду, м'яку та мішану.

I відміна

1. Тверда група

До твердої групи належать іменники жін. роду із закінченням -а (крім тих, основа яких має закінчення на шиплячий приголосний): *жінка, машіна, перемога, сівба, фáбрика, фíрма*, а також іменники спільногороду (чол. і жін.) із таким закінченням: *базíка, бідáха, витріщáка, заводіяка, недорíка, сиротá* та чол. роду (назви осіб): *джúра, Микýта, Сáва* та ін.

2. М'яка група

До м'якої групи належать іменники жін. роду із закінченням -я: *бúря, відмíнниця, друкárня, земля, надія, пíсня, сім'я* та чол. роду — назви осіб: *тéсяlia*; іменники спільногороду із цим самим закінченням: *кровотíвця, убíвця, суддя* тощо та іменник чол. роду *Ілля*.

3. Мішана група

До мішаної групи належать іменники жін. роду із закінченням -а та з основою на шиплячий приголосний: *вéжса, гýща, іжса, кáша, крýча, межá, площа, тéца* та чол. роду — назви осіб: *вельможса, пашá*, а також іменники спільногороду із закінченням -а та з основою на шиплячий приголосний: *листонóша, міхонóша*.

II відміна

1. Тверда група

Чоловічий рід

До твердої групи належать іменники чол. роду з кінцевим твердим приголосним основи (крім шиплячих) і з закінченням -о: *дуб, óдуд, палáц, темп, ужýнок, ўспíх; бáтько, Петró*; переважна більшість іменників на -р:

вир, вýхор, відвáр, двíр, жи́р, си́р, стóвбур, стóляр, щур, я́вір; сюди ж належать іменники *звíр, комáр, снігúр*, які, проте, у називному відмінку множини мають закінчення м'якої групи: *звíрі, комарі, снігурі* (іменник *щур* може мати і варіантне закінчення *-i: щури*), а також усі іменники іншомовного походження на **-ер, -ор, -ур (-юр)**: *інженéр, колекціонéр, майстér, парфумéр, фéрмер, шíфер, шофéр; актóр, дирéктор, інспéктор, профéсor, світлофóр, семафóр; абажúr, гілóр, каламбúr*; іменники з постійно наголошеними **-ар (-яр), -ир (-íр, -íр)**: *базáр, гектár, куліnár, монтаньár, муля́р, футнáр, ювілár; касíр, командír, пасажír, папír, сувенír, конвоír*; окремі іменники іншомовного походження на **-ар, -ир** із постійним наголосом на корені в однині та множині: *дóлар — дóлари, пánцир — пánцири* та ін.

Примітка. Іменник *маляр* залежно від наголосу належить або до твердої групи *маляр* (наголос падає на корінь в усіх відмінках однини й множини: *маляр — маляра, маляровí, маляра, маляром, (на) маляровí — маляри, малярів, малярам, малярів, малярами, (на) малярах*), або до мішаної (наголос переходить на закінчення: *маляр — маляrá, маляrévі, маляrá, маляréм, (на) маляrí — маляri — маляrів — маляráми — (на) маляráх*).

Середній рід

До твердої групи належать іменники середн. роду із закінченням **-o:** *болóто, вíяло, вóло, залíзо, зернó, зло, крилó, кóло, люстéрко, мавпенáтко, мáйво, місто, молодéцтво, селó, християнство* та ін.

2. М'яка група

Чоловічий рід

До м'якої групи належать іменники чол. роду з кінцевим м'яким приголосним основи: *боéць, вéлетень, звýчай, крадíй, край, митéць, татуńьо, дідуńьо, удíй, учýтель, Антóсьо, Бенéдьо, Іваńьо*; сюди належить частина іменників на **-ар, -ир**, які в однині мають наголос на корені: *бónдар — бónдаря, кóзир — кóзиря, кúхар — кúхаря, лíкар — лíкаря, пýсар — пýсаря*, а також іменники, у яких при відмінюванні наголос переходить із **-ар, -ир** на закінчення: *буквáр — букварý, вівчáр — вівчарý, воротáр — воротарý, друкáр — друкарý, інвентár — інвентарó* (збірне), *календár — календарý, кобзár — кобзарý, секретár — секретарý, сухár — сухарý, хабár — хабарý, шахтár — шахтарý; гузíр — гузирý, проводíр — проводирý, пухír — пухирý* та ін. До м'якої групи належать також і деякі чоловічі особові імена: *Ігор — Ігоря, Лáзар — Лáзаря* та ін.

Примітка. У складних словах із *хабár* сполучним голосним є лише *o:* *хабародáвець, хабаромісткість, хабароодéржувач*.

Середній рід

До м'якої групи належать іменники середн. роду із закінченням **-е** та **-я** (без суфіксів **-ен-**, **-ят-** у формах непрямих відмінків і переважно з подовженням кінцевого приголосного основи): *гóре, місце, мóре, поле; життя, завдання, збіжжя, здорóв'я, змагання, знаряддя, листя, обліччя, пíр'я, пóлум'я* та ін.

3. Мішана група

Чоловічий рід

До мішаної групи належать іменники чол. роду з кінцевим шиплячим приголосним основи: *ванта́ж, дощ, стóро́ж, служáч, ткач, товáриш; вітры́ще, дідýще, дуби́ще*; також іменники на **-яр** (назви людей за видом їхньої діяльності), у відмінкових формах яких наголос переходить із суфікса на закінчення: *бджолáр — бджолáра, весля́р — весля́ра, вуглáр — вуглáра, газетáр — газетáра, зброя́р — зброя́ра, каменя́р — каменя́ра, пісня́р — пісня́ра, скля́р — скля́ра, смоля́р — смоля́ра, школя́р — школя́ра* та ін.

Середній рід

До мішаної групи належать іменники середн. роду із закінченням **-е** та основою на шиплячий приголосний: *лóже, плечé, прізвище, явище* та ін.

§ 68. Зразки відмінювання іменників

Перша відміна

Іменники — загальні назви

Тверда група

Однина

Н.	<i>маши́н-а</i>	<i>відмінниц-я</i>	<i>наді-я</i>
Р.	<i>маши́н-и</i>	<i>відмінниц-і</i>	<i>наді-ї</i>
Д.	<i>маши́н-і</i>	<i>відмінниц-і</i>	<i>наді-ї</i>
Зн.	<i>маши́н-у</i>	<i>відмінниц-ю</i>	<i>наді-ю</i>
Ор.	<i>маши́н-ою</i>	<i>відмінниц-ею</i>	<i>наді-єю</i>
М.	<i>...маши́н-і</i>	<i>...відмінниц-і</i>	<i>...наді-ї</i>
Кл.	<i>маши́н-о</i>	<i>відмінниц-е</i>	<i>наді-е</i>

Множина

Н.	<i>маши́н-и</i>	<i>відмінниц-і</i>	<i>наді-ї</i>
Р.	<i>маши́н</i>	<i>відмінниць</i>	<i>надій</i>
Д.	<i>маши́н-ам</i>	<i>відмінниц-ям</i>	<i>наді-ям</i>
Зн.	<i>маши́н-и</i>	<i>відмінниць</i>	<i>наді-ї</i>
Ор.	<i>маши́н-ами</i>	<i>відмінниц-ями</i>	<i>наді-ями</i>
М.	<i>...маши́н-ах</i>	<i>...відмінниц-ях</i>	<i>...наді-ях</i>
Кл.	<i>маши́н-и</i>	<i>відмінниц-і</i>	<i>наді-ї</i>

Мішана група

Однина

Н.	<i>плóщ-а</i>
Р.	<i>плóщ-і</i>
Д.	<i>плóщ-і</i>
Зн.	<i>плóщ-у</i>
Ор.	<i>плóщ-ею</i>
М.	<i>...плóщ-і</i>
Кл.	<i>плóщ-е</i>

Множина

	<i>плóщ-і</i>
	<i>площ</i>
	<i>плóщ-ам</i>
	<i>плóщ-і</i>
	<i>плóщ-ами</i>
	<i>...плóщ-ах</i>
	<i>плóщ-і</i>

Однина

	<i>души-á</i>
	<i>души-í</i>
	<i>души-í</i>
	<i>души-у</i>
	<i>души-éю</i>
	<i>...души-í</i>
	<i>души-е, души-é</i>
	<i>души-í</i>

Множина

	<i>дýши-í</i>
	<i>дýши</i>
	<i>дýши-ам</i>
	<i>дýши-í</i>
	<i>дýши-ами</i>
	<i>...дýши-ах</i>
	<i>дýши-í</i>

Іменники — власні назви

Тверда група

О д н и н а

Н.	<i>Оксáн-а</i>	<i>Marí-я</i>	<i>Лéс-я</i>
Р.	<i>Оксáн-и</i>	<i>Marí-ї</i>	<i>Лéс-ї</i>
Д.	<i>Оксáн-і</i>	<i>Marí-ї</i>	<i>Лéс-ї</i>
Зн.	<i>Оксáн-у</i>	<i>Marí-ю</i>	<i>Лéс-ю</i>
Ор.	<i>Оксáн-ою</i>	<i>Marí-єю</i>	<i>Лéс-єю</i>
М.	<i>...Оксáн-і</i>	<i>...Marí-ї</i>	<i>...Лéс-ї</i>
Кл.	<i>Оксáн-о</i>	<i>Marí-е</i>	<i>Лéс-е</i>

М'яка група

М н о ж и н а

Н.	<i>Оксáн-и</i>	<i>Marí-ї</i>	<i>Лéс-ї</i>
Р.	<i>Оксáн</i>	<i>Maríй</i>	<i>Лесь</i>
Д.	<i>Оксáн-ам</i>	<i>Marí-ям</i>	<i>Лéс-ям</i>
Зн.	<i>Оксáн</i>	<i>Maríй</i>	<i>Лесь</i>
Ор.	<i>Оксáн-ами</i>	<i>Marí-ями</i>	<i>Лéс-ями</i>
М.	<i>...Оксáн-ах</i>	<i>.....Marí-ях</i>	<i>...Лéс-ях</i>
Кл.	<i>Оксáн-и</i>	<i>Marí-ї</i>	<i>Лéс-ї</i>

Тверда група

М'яка група

О д н и н а

Н.	<i>Полтáв-а</i>	<i>Bínnici-я</i>	<i>Teréбл-я</i>
Р.	<i>Полтáв-и</i>	<i>Bínnici-ї</i>	<i>Teréбл-ї</i>
Д.	<i>Полтáв-і</i>	<i>Bínnici-ї</i>	<i>Teréбл-ї</i>
Зн.	<i>Полтáв-у</i>	<i>Bínnici-ю</i>	<i>Teréбл-ю</i>
Ор.	<i>Полтáв-ою</i>	<i>Bínnici-єю</i>	<i>Teréбл-єю</i>
М.	<i>... Полтáв-і</i>	<i>... Bínnici-ї</i>	<i>... Терéбл-ї</i>
Кл.	<i>Полтáв-о</i>	<i>Bínnici-е</i>	<i>Teréбл-е</i>

Друга відміна
Іменники чоловічого роду —
загальні назви

О д н и на					
	Тверда група		М'яка група		Мішана група
Н.	козак	тигр	мудрець	обрій	меч
Р.	козак-á	тигр-a	мудрец-ý	обрі-ю	меч-á
Д.	козак-óви (-ý)	тигр-ові (-y)	мудрец-éви (- ю)	обрі-еві (- ю)	меч-éви (-ý)
Зн.	козак-á	тигр-a	мудрец-ý	обрій	меч меч-á
Ор.	козак-óм	тигр-ом	мудрец-ém	обрі-ем	меч-ém
М.	...козак-óви (-ý)	...тигр-ові (-y, -i)	мудрец-éви, (-ю, -i)	...обрі-ї (-ю)	...меч-í (-éви)
Кл.	козáч-e	тигр-e	мудрец-ý	обрі-ю	мéч-у

М н о ж и на					
	Тверда група		М'яка група		Мішана група
Н.	козак-í	тигр-i	мудрец-i	обрі-ї	меч-í
Р.	козак-íв	тигр-ív	мудрец-ív	обрі-їv	меч-ív
Д.	козак-áм	тигр-am	мудрец-ým	обрі-ям	меч-áм
Зн.	козак-ív	тигр-ív	мудрец-ív	обрі-ї	меч-í
Ор.	козак-áми	тигр-ами	мудрец-ýми	обрі-ями	меч-áми
М.	...козак-áх	...тигр-ах	...мудрец-ýх	..обрі-ях	...меч-áх
Кл.	козак-í	тигр-i	мудрец-i	обрі-ї	меч-í

**Іменники середнього роду —
загальні назви**

		Одина		Мішана група
Тверда група		М'яка група		
Н.	крил-ó	pól-e	уміnn-я	плеч-é
Р.	крил-á	pól-я	уміnn-я	плеч-á
Д.	крил-ý	pól-ю	уміnn-ю	плеч-ý
Зн.	крил-ó	pól-e	уміnn-я	плеч-é
Ор.	крил-óм	pól-em	уміnn-ям	плеч-ém
М.	...крил-í	...pól-i, -ю	...уміnn-i	...плеч-í, -ý і плеч-évi
Кл.	крил-ó	pól-e	уміnn-я	плеч-é

Множина				
Н.	крил-а	пол-ý	уміnn-я	плéч-í
Р.	крил	пол-íв	умінь	плеч-éй, плíч
Д.	крил-ам	пол-ýм	уміnn-ям	плеч-áм і плéч-ам
Зн.	крил-а	пол-ý	уміnn-я	плéч-í
Ор.	крил-ами і криль-ми	пол-ýми	уміnn-ями	плеч-ýма
М.	...крил-ах	...пол-ýх	...уміnn-ях	...плеч-áх
Кл.	крил-а	пол-ý	уміnn-я	плéч-í

Іменники чоловічого роду —
власні назви

Тверда група		Одина М'яка група		Mішана група	Тверда група
H.	Євгéн	Олéсь	Ігор	Timíš	Dništér
P.	Євгéн-a	Олéс-я	Ігор-я	Timóš-a і Timoš-á	Dništér-á
D.	Євгéн-ovi (-y)	Олéс-evi (-ю)	Ігор-evi, (-ю)	Timóš-evi (-y) і Timoš-évi (-y)	Dništér-ý (-óvi)
Zn.	Євгéн-a	Олéс-я	Ігор-я	Timóš-a і Timoš-á	Dništér
Op.	Євгéн-om	Олéс-em	Ігор-em	Timóš-em і Timoš-ém	Dništér-óm
M.	... Євгéн-ovi (-y, -i)	... Олéс-evi (-ю, -i)	... Ігор-evi (-ю, -i)	Timóš-evi (-y, -i) і Timoš-évi (-y, -i)	Dništér-ý (-óvi, -i)
Kl.	Євгéн-e	Олéс-io	Ігор-ю	Timóš-e	Dništér-e

Множина					
H.	Євгéн-i	Олéс-i	Ігор-i	Timóš-i і Timoš-í	
P.	Євгéн-iв	Олéс-iв	Ігор-iв	Timóš-iв і Timoš-íв	
D.	Євгéн-am	Олéс-ям	Ігор-ям	Timóš-am і Timoš-ám	
Zn.	Євгéн-iв	Олéс-iв	Ігор-iв	Timóš-iв і Timoš-íв	
Op.	Євгéн-ами	Олéс-ями	Ігор-ями	Timóš-ами і Timoš-ámi	
M.	... Євгéн-ах	... Олéс-ях	... Ігор-ях	... Timóš-ах ... Timoš-áх	
Kl.	Євгéн-i	Олéс-i	Ігор-i	Timóš-i і Timoš-í	

Зразки відмінювання іменників чоловічого роду з основою на -р

Одина

	Тверда група		М'яка група	Мішана група
Н.	<i>Пасажир</i>	бульвár	байкар	козир
Р.	<i>пасажир-а</i>	бульвár-у	байкар-я	козир-я
Д.	<i>пасажир-ові</i> (- у)	бульвár-у (- ові)	байкар-évi (- ю)	козир-ю (-еві) (-у)
Зн.	<i>пасажир-а</i>	бульвár	байкар-я	козир (-я)
Ор.	<i>пасажир-ом</i>	бульвár-ом	байкар-ém	козир-ем
М.	... <i>пасажир-ові</i> (-у, -и)	...бульвár-i (-ові, -у)	...байкар-évi (-ю, -и)	...козир-i (-еві, -ю)
Кл.	<i>пасажир-е</i>	бульвár-e	байкар-ю	козир-ю

Множина

Н.	<i>пасажир-и</i>	бульвár-и	байкар-í	козир-í	козаняр-í
Р.	<i>пасажир-ів</i>	бульвár-ív	байкар-ív	козир-ív	козаняр-ív
Д.	<i>пасажир-ам</i>	бульвár-ам	байкар-ým	козир-ям	козаняр-áм
Зн.	<i>пасажир-ів</i>	бульвár-и	байкар-ív	козир-í	козаняр-ív
Ор.	<i>пасажир-ами</i>	бульвár-ами	байкар-ými	козир-ями	козаняр-áми
М.	... <i>пасажир-ах</i>	...бульвár-ах	...байкар-ýx	...козир-ях	...козаняр-áх
Кл.	<i>пасажир-и</i>	бульвár-и	байкар-í	козир-í	козаняр-í

Зразок відмінювання іменника *Господь*

Н.	<i>Господь</i>
Р.	<i>Господ-а</i>
Д.	<i>Господ-ові (-у) і Господ-еві</i>
Зн.	<i>Господ-а</i>
Ор.	<i>Господ-ом</i>
М.	<i>...Господ-ові (-у, -и)</i>
Кл.	<i>Господ-и</i>

Відмінювання іменників на *-ице* (жін. і середн. р.)

О д н и н а	М н о ж и н а
Н. <i>бабіц-е</i>	<i>бабіц-а</i>
Р. <i>бабіц-і/-а</i>	<i>бабіц</i>
Д. <i>бабіц-і/-у</i>	<i>бабіц-ам</i>
З. <i>бабіц-е/-у</i>	<i>бабіц</i>
О. <i>бабіц-ею/-ем</i>	<i>бабіц-ами</i>
М. ... <i>бабіц-і</i>	<i>бабіц-ах</i>
Кл. <i>бабіц-е</i>	<i>бабіц-а</i>

Примітка. Тип відмінювання іменників на *-ице* (*бабіце* — жін. і середн. рід свекрушице — жін. і середн. рід і под.) при хитанні в морфологічному роді залежить від значення роду: якщо іменник має дві форми роду (*бабіце* — жін. і середн. рід), то для форми жін. роду лише в називному, знахідному та клічному відмінках однини властиве закінчення *-е*, типове для іменників другої відміни середнього роду, а в інших відмінках їхні закінчення збігаються із закінченнями іменників першої відміни (обидва варіанти наявні в знахідному відмінку), а для середн. роду — послідовність відмінювання за зразками відмінювання іменників другої відміни середн. роду.

Третя відміна

О д н и н а

Н. <i>тінь</i>	<i>пóдорож</i>	<i>гíдність</i>
Р. <i>тін-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	<i>гíдност-і, гíдност-и</i>
Д. <i>тін-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	<i>гíдност-і</i>
Зн. <i>тінь</i>	<i>пóдорож</i>	<i>гíдність</i>
Ор. <i>тінн-ю</i>	<i>пóдорожж-ю</i>	<i>гíдніст-ю</i>
М. ... <i>тін-і</i>	<i>... пóдорож-і</i>	<i>... гíдност-і</i>
Кл. <i>тін-е</i>	<i>пóдорож-е</i>	<i>гíдност-е</i>

Множина

Н.	<i>tīn-i</i>	пóдорож-и
Р.	<i>tīn-ej</i>	пóдорож-ей
Д.	<i>tīn-ym</i>	пóдорож-ам
Зн.	<i>tīn-i</i>	пóдорож-и
Ор.	<i>tīn-ymi</i>	пóдорож-ами
М.	... <i>tīn-yx</i>	... пóдорож-ах
Кл.	<i>tīn-i</i>	пóдорож-и

Четверта відміна

Однина

Н.	<i>курч-á</i>	<i>im'-ja</i>	<i>tīm'-ja</i>
Р.	<i>курч-átm-i</i>	<i>im-en-i, im'-ja</i>	<i>tīm-en-i, tīm'-ja</i>
Д.	<i>курч-átm-i</i>	<i>im-en-i</i>	<i>tīm-en-i, tīm'-ju</i>
Зн.	<i>курч-á</i>	<i>im'-ja</i>	<i>tīm'-ja</i>
Ор.	<i>курч-ám</i>	<i>im-en-em, im'-jam</i>	<i>tīm-en-em, tīm'-jam</i>
М.	... <i>курч-átm-i</i>	... <i>im-en-i</i>	... <i>tīm-en-i, tīm'-ji</i> , але і по <i>tīm'-jo</i>
Кл.	<i>курч-á</i>	<i>im'-ja, im-en-e</i>	<i>tīm'-ja</i>

Множина

Н.	<i>курч-átm-a</i>	<i>im-en-á</i>	<i>tīm'-ja</i>
Р.	<i>курч-átm</i>	<i>im-en</i>	<i>tīm'-jib</i>
Д.	<i>курч-átm-am</i>	<i>im-en-ám</i>	<i>tīm'-jam</i>
Зн.	<i>курч-átm(a)</i>	<i>im-en-á</i>	<i>tīm'-ja</i>
Ор.	<i>курч-átm-ami</i>	<i>im-en-ámi</i>	<i>tīm'-jami</i>
М.	... <i>курч-átm-ax</i>	... <i>im-en-áx</i>	<i>tīm'-jax</i>

УВАГИ ДО ПРАВОПИСУ ВІДМІНКОВИХ ФОРМ

I відміна

A. Однина

§ 69. Родовий відмінок

У родовому відмінку однини іменники першої відміни мають закінчення **-и, -і, -ї:**

1) **-и** набувають іменники твердої групи: *дóньки, дочкí, книжки, мáми, машíни, перемóги, родíни, фáбрики;*

2) **-і** (після голосного, м'якого знака та апострофа — **-ї**) мають іменники першої відміни м'якої та мішаної груп: *бúрі, грývní* (від *грýвня* — грошова одиниця), *дуényї, мрíї, надíї, прáцї, відмінницí, сім'ї; кружí, межí, площí, тýши.*

Примітка. Однакові за написанням форми родового відмінка однини та називного множини окремих іменників нерідко мають різні наголоси, пор.: *дочкí — дочки, землí — зéмлі, книжки — книжкí, межí — мéжі, сестрí — сестри, сім'ї — сім'ї.*

§ 70. Давальний відмінок

У давальному відмінку однини іменники першої відміни мають закінчення **-і,** після голосного, м'якого знака та апострофа — **-ї:** *дóньцí, дочцí, книжcí, машíні, перемóзí, фáбрíци; бúrі, грývní, дуényї, надíї, відмінницí, сім'ї, статтí, кружí, межí, площí, тýши.*

§ 71. Знахідний відмінок

У знахідному відмінку однини іменники першої відміни твердої та мішаної груп мають закінчення **-у, м'якої — -ю:** *дóньку, дочкú, книжку, машíну, перемóгу, фáбрíку; кружú, межú, площú, тýшу; бúрю, грýвню, дуéнью, надíю, відмінницю, сім'ю, статтю.*

§ 72. Орудний відмінок

В орудному відмінку однини іменники першої відміни твердої групи мають закінчення **-ю, м'якої та мішаної груп — -ею,** після голосного, м'якого знака та апострофа — **-єю:** *дóнькою, дочкóю, книжкóю, машíною, перемóгою, фáбрíкою; бúрею, грýвнею, дуéньєю, надією, відмінницєю, сім'єю, статтéю; кружею, межéю, площею, тýшею.*

§ 73. Місцевий відмінок

У місцевому відмінку однини іменники першої відміни мають закінчення **-і**, після голосного, м'якого знака та апострофа — **-ї**: *на дóньці, на дочці, на книжці, на машині, на фáбриці, у бúрі, у перемóзі, по дорóзі, по стéжці, по руці; при дóньці, при дочці; на грýвні, на дуéні, у надíї, у сíм'ї, у статті, при відмінниці, при сíм'ї; на крúчі, на межі, на площі, у тýші, у межі, по крúчі, по площі*.

Примітка. Перед закінченням **-і** в давальному та місцевому відмінках приголосні **г, к, х** переходять відповідно в **з, ц, с**: *ногá — ногі, рукá — руці, мýха — мýсі*.

§ 74. Кличний відмінок

У клічному відмінку однини іменники першої відміни мають закінчення **-о, -е, -е, -ю**.

1) **-о** властиве іменникам твердої групи: *дóнько, дóчко, дружýно, Гáнно Михáйлівно, книжко, перемóго, сéстро*;

2) **-е** набувають іменники м'якої та мішаної груп, **е** — іменники м'якої групи після голосного, м'якого знака та апострофа: *вóле, відміннице, грýвне, дýше, зéмле, Кáтрe, крúче, магарáджe, ráджe; а також І́lle, дуéнье, Maríe, mpíe, Соломíe*;

3) **-ю** мають деякі пестливі іменники м'якої групи: *бабýсю, Гáлю, дóню, Катrúсю, Лéсю, Marýсю, матýсю, títусю*.

Примітка 1. У звертаннях, що складаються з двох особових імен — імені та по батькові, обидва слова мають закінчення тільки клічного відмінка: *Оксáно Івáнівно, Maríe Васíлівно*.

Примітка 2. У звертаннях до жінок, що складаються із загальної назви та прізвища, форму клічного відмінка мають обидва іменники: *добрóдýко Вариводo, пánі Гаркýше, поетко Забашто*.

Б. Множина

§ 75. Називний відмінок

1. У називному відмінку множини іменники першої відміни твердої групи мають закінчення **-и**, м'якої та мішаної груп — **-і**, після голосного, м'якого знака та апострофа — **-ї**: *книжкý, машинí, перемóги, фáбрики; бúрі, дуéні, надíї, відмінницí, статтí, сíм'ї; крúчі, мéжі, мýши, площі; також іменники чол. роду: джýри, ráджі, сýдди*.

§ 76. Родовий відмінок

У родовому відмінку множини іменники першої відміни мають нульове закінчення або закінчення **-ей**, **-ів**:

1) нульове закінчення мають іменники твердої, м'якої та мішаної груп: *верст* (від *верста* — давня одиниця вимірювання відстані), *верств* (від *верства* — шар) і *верстоб* (від *верства* — давня одиниця вимірювання відстані), *вýгід* (від *вýгода*) і *вигід* (від *вигóда*), *губ* (і *губів*), *доріг*, *машин*, *назв*, *свобóд*, *фáбрик*, *шкіл*; *бур*, *долóнь*, *легéнь* (і *легéнів*), *надíй*, *робітнíць*; *круч*, *меж*, *площ*; в іменників іншомовного походження здебільшого наявне нульове закінчення: *арф*, *догм*, *пальм*, *шайб*.

2) невелика група іменників жін. роду мають закінчення **-ей**: *мишéй*, *свинéй*, або нульову основу на **-ей**: *бадéй* (від *бадді*), *сімéй* (від *сім'ї*), *статéй* (від *статті*) та ін.;

3) закінчення **-ів** має невелика група іменників чол. роду: *гайдамáків*, *сúддів*, *старостів* (від *старостí* (у весільному обряді)) і *стáрост* (від *стáрости* (керівна особа)), *тéслів*, окремі іменники жін. роду (див. вище п. а), а також прізвища: *Журбів*, *Чупрінків* і т. ін.; для окремих іменників можливі варіанти із закінченням **-ів** і нульовим закінченням: *мамí* — *мамíв* і *мáми* — *мам*, *бабí* — *бабів* і рідко *баб*; у прізвищах: *Мáйгородів* і *Мáйгород*, *Стáростів* і *Стáрост*.

Примітка 1. В іменників, що мають у називному відмінку однини сполучення двох різних приголосних, у родовому відмінку множини між такими приголосними з'являються **о** або **е**.

О виникає в тих іменників, які мають після приголосного основи суфікс **-к**: *дóчок* (*дóчки*), *книжóк*, (*книжкí*), *кульóк* (*кулькí*), *мисóк* (*мискí*) і т. ін., а також в іменників між двома приголосними: *гра* (мн. *ігри*), *кухня*, *повéрхня*, *сóснá*, *сúкня*, *цéрква* — *ігор*, *кухонь*, *повéрхонь*, *сóсон* (і *сóсén*), *сúконь*, *церкóв*. У низці іменників з'являється відповідно **е** (*е*): *бóень*, *вóен* (і *вайн*), *грíвень*, *дóмен*, *дуéней*, *ескадрíлей*, *копáлень*, *лáзень*, *мítел*, *шабéль*, але *бу́кв* (одн. *бу́ква*), *мавп* (одн. *мáвпа*), *шахт* (одн. *шáхта*).

Примітка 2. В іменників іншомовного походження з подвоєними приголосними в родовому відмінку множини це подвоєння збережено: *бонн* (від *бónна*), *булл* (від *бу́лла*), *ванн* (від *вánна*), *вілл* (від *вíлла*), *мадóнн* (від *мадóнна*), *панн* (від *пáнна*).

§ 77. Давальний відмінок

У давальному відмінку множини іменники першої відміни мають закінчення **-ам**, **-ям**:

1) закінчення **-ам** мають іменники твердої та мішаної груп: *книжскáм*, *машинам*, *фáбrikам*; *кручам*, *мéжсам*, *площам*.

2) закінчення **-ям** мають іменники м'якої групи: *бúрям*, *дуéньям*, *грíвням*, *ескадрíльям*, *надíям*, *відмíнницям*, *сім'ям*, *статтýм*.

§ 78. Знахідний відмінок

У знахідному відмінку множини іменники першої відміни мають форму, однакову з формою називного або родового відмінка множини, причому:

1) іменники — назви істот мають форму, однакову з формою родового відмінка множини: *ведмéдíць*, *вовчíць*, *листонóши*, *міхонóши*, *молодíць*, *відмінницíць*, *українок*; *дуéней*, *свинéй*.

Примітка. Іменники — назви окремих свійських тварин, комах мають також менш поширену форму, однакову з формою називного відмінка: *гнáти овéць* (і *вівçí*), *пáсти корíв* (і *корóви*), *годувáти свинéй* (і *свíní*), *ловити мух* (і *мухí*);

2) іменники — назви неістот уживаються у формі, однаковій із формою називного відмінка: *книжíкí*, *машíни*, *фáбрики*; *вúлицí*, *грývní*, *друкárni*, *ескадрíльї*, *мрíї*, *cíм ї*, *кру́чí*, *мéжí*, *площí*.

§ 79. Орудний відмінок

5. В орудному відмінку множини іменники першої відміни мають закінчення **-ами**, **-ями**, **-ми**:

1) закінчення **-ами** мають іменники твердої та мішаної груп: *книжскáми*, *машíнами*, *фáбrikами*, *кру́чами*, *мéжасми*, *площасми*;

2) закінчення **-ями** властиве іменникам м'якої групи: *вúлицями*, *грývnями*, *друкárнями*, *дуéньями*, *ескадрíльями*, *мрíями*, *відмінницями*, *cíм'ями*, *статтýми*;

3) варіантні закінчення **-ми** (поряд із формами на **-ами**, **-ями**) мають лише поодинокі іменники: *слíзьми* (і *слíзóми*), *свíньми* (і *свíнями*).

§ 80. Місцевий відмінок

У місцевому відмінку множини іменники першої відміни мають закінчення **-ах** для твердої та мішаної груп і **-ях** — для м'якої групи: *у книжскáх*, *на машíнах*, *на кру́чах*, *на мéжасах*, *на грývnях*, *на дуéньях*, *на ескадрíльях*, *у статтýах*, *у cíм'ях*; *по дорóгах*, *по рукáх*, *по стежскáх*.

§ 81. Кличний відмінок

У клічному відмінку множини іменники першої відміни мають форму, однакову з називним: *бабí*, *дóчки*, *жінкí*, *грývní*, *дуéньї*, *відмінницí*.

ІІ відміна

А. Однина

§ 82. Родовий відмінок

У родовому відмінку однини іменники другої відміни залежно від їхнього значення мають закінчення **-а**, **-я** або **-у**, **-ю**.

1. Іменники середн. роду в родовому відмінку однини закінчуються лише на **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій, зрідка — у мішаній групі): *міста, селá, плечá, прізвища; уміння, знаряддя, мóря, обліччя, узбíччя, пољя*.

2. Іменники чол. роду із закінченням **-о** в родовому відмінку однини набувають закінчення лише **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій групі): *бáтька, Дмитrá, Дорошénka, Теслénka, Франká, Шевчénka; Анто́ся, Бенéдя, Олексíя*.

2.1. Іменники чол. роду в родовому відмінку однини з основою на приголосний набувають закінчення **-а**, **-я** або **-у**, **-ю** залежно від значення істоти або значення неістоти, конкретного чи абстрактного значення та інших чинників.

2.1.1. Закінчення **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій групі) мають іменники чол. роду:

2.1.1.1. Назви істот у звичайній та зменшено-пестливій формі: *акадéміка, вóїна, делегáта, свящéнника, співакá, тесляра, митця, незнайóмця, промóвця, татуся, фенóмена* (людина), *учителя, учня, фахівця; Богдáна, Борíса, Олексáндра, Тарáса; Андрíя, Василéя, Віталія, Сергíя, Юрія; козачéнка, хлóпчика; вóвчика, зайчика, сокóлика*; та персоніфіковані предмети і явища: *Вíтра, Морóза* та ін.

2.1.1.2. Назви неістот у звичайній та зменшено-пестливій формі, що позначають конкретні предмети, зокрема:

а) назви дерев: *бéреста, дуба, клéна, явора, ясения; дубка, яворóнька, ясенóчка*;

б) назви технічних реалій, машин і їх деталей: *вагóна, електрокáра, ескaláтора, комп'ютера, літака, монітора, мотóра, пóтяга, трактора; автомобíля, дíзеля, пóршия; вагónчика, літачкá*;

в) терміни іншомовного походження, які позначають предмети, структурні елементи, геометричні тіла та їхні частини, математичні, лінгвістичні поняття: *áтома, вéктора, елемéнта, еліпсóїда, інтегráла, катóда, квárка, квадráта, коефíціéнта, кónуса, кóсинуса, цилиндра; áфíкса, інтерфíкса, локатíва, прéфíкса, сúфíкса* та ін., але *сýнтаксису, фразеологíзму* (про інші категорії термінів див. п. 2);

г) українські за походженням безафіксні та суфіксальні іменники-терміни: *відмíнка, восьмикутника, додáтка, займéнника, знамéнника*,

імénника, приkmétnika, prisliévnika, trikútnika, chisélnika, chislívnika, shkíva; prómenya, ale výdu, ródu, skládu, sposobu (див. п. 2.1.2.1(г));

г) назви одиниць вимірювання довжини (дюйма, mémtra, kílométra) або маси (gráma, kílográma, fúnta, fúntika);

д) назви відрізків часу, днів тижня і місяців: дня, vívtórka, понедílka; lистopáda, mísca, sícna, týkunia; ale víku, lистopádu (явище природи), róku (сукупність місяців, тижнів і днів), pójasu (смуга фізичних об'єктів, частина поверхні земної кулі) (див. 2.1.2(2)), а також числові назви: desátka, mílyóna, mílyárd;

е) назви грошових знаків: grotá, dólara, karbóvanca, santomá, fránka, cénta, červíncia, červíncika;

е) назви органів і частин тіла: životá, kishkoviká, m'ýza, nósa, róta, skeléta, sуглóba, xrebtá, ihlúnka, pálcia; živótička, pálcíčka, ale stravoхódu ta iñ. (див. 2. 3);

ж) назви житлових приміщень, сільськогосподарських і технічних будівель і їхніх частин, архітектурних деталей: báraka, komína, odvérka, píddáška, pričílka, svóloka, flígela, dímará; vítrjáká, vúlika, golubníká; akvedúka, bagéta, érkera, karhýza, balkóna, pándusa, támbara; balkónčika; ale pídmúrkú, pokóju (див. 2.1.2(3));

з) назви предметів побуту: nojá, chájnica, čerpaká; dívána, mísnika, servánta; stílciá; stílčíčka;

и) назви одягу і взуття: džémpera, jupáná, kobenjaká, kostýma, kúntušia, pídkasá, plačá, pójasa (елемент одягу), svétra, kéda, čerevíčka, čobota; kostýmčika, pláščika; čerevíčka;

и) назви виробів із борошна: batóna, búblika, kalacha, rogálka; búblichka, kaláčika;

и) назви церковних реалій: amboña, ikonostásca, vítará; ikonostásika;

к) назви населених пунктів із суфіксами -ськ-, -цьк-, -ець-, елементами -бург-, -град- (-город-), -пíль- (-поль-), -мир-, -слав-: Berdýnska, Lúčka, Bóbrińca, Krémenčia, Truskavčia, Píttsburga, Víshgoroda, Mírgoroda, Šárgoroda, Borýspolia, Ternópolia, Jámpolia, Jitómyra, Jarosláva, а також назви річок, населених пунктів і різних географічних назв із наголосом у родовому відмінку на кінцевому складі та із суфіксами присвійності -ív- (-їв-), -ev- (-év-), -ov-, -in- (-ín-), -ach-, -ich-: Biká, Dníprá, Dnistrá, Zbrucha, Psla, Tétereva; Víľkivčia, Díncia, Ingulčia, Gorčia, Hustčia; Olešskova, Lívova, Hárkova, Kíčeva, Kolgúeva, Hárkova, Hódorova, Batúrina, Pirátina, Svatýšina, Snytina; Báhmača, Gádycha, Gáliche, лише в окремих випадках з наголосом на корені іменника: Brécha, Bóvka, Dóvjiska, Malógo Kujálnika, Salgíra, Svíjska, Smotricha.

Примітка. Закінчення -у, -ю наявне у складених назвах населених пунктів, другою частиною яких є іменник, що має звичайно в родовому відмінку закінчення -у: Davídovogo Bródu, Zelénogo Gáyu, Krivógo Rógu, Časovógo Járu, Shirokogo Lánu та ін.;

л) назви сайтів і служб електронної пошти: *фейсбука, ютуба, імейла*.

2.1.2. Закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають:

1) абстрактні іменники чоловічого роду:

а) назви якостей і властивостей: *героїзму, лірізму, націоналізму, патріотизму*;

б) назви почуттів, хвороб: *бóлю, гнíву, жáлю, жсáху, сну, сóрому, стýду* (і *стида*), *стрáху, рóзпачу; автамінóзу, артрóзу, бронхítу, гайморítу, грýпу, дiабéту, колíту, кóру, нáбряку, óпíку, óпуху, отýту, кáшлю, правцю, тýфу, ящуру*;

в) назви процесів, станів, властивостей, явищ суспільного життя, загальних понять: *анáлizu, бíгу, вýбою, вýкупу, вýслову, віdbóю, відгуку, заробítku, затóру, зáпису, зvýku* (але як термін *звука*), *ідеáлу, імпульсу, клóпоту, колóквíуму, конфліktu, крóку, лéту (льóту), пóштовху, прибúтку, приїзdu, прогréсу, ремóntu, rýху, сýntезу, стóгону, сýмніву, ýспíху, хóду, шýму*, але *ривкá, стрibká, стусанá*;

г) назви філософських, літературознавчих та інших наукових понять: *абсолюту, абсурdu, агностицизму, антропоцентризму, дисонáнсу, догматизму, дóгмату; авrálу, áкту, достáтку, éкскурсу, ідеáлу, сóрту, спóсобу, хýсту, фенóмену* (явище), *фрейдýзму* та ін., але як конкретні іменники-терміни: *дúха* і *Дúха* (у значенні *Святого Дúха* (третя іпостась єдиного Бога));

г) назви явищ природи: *víхору, grádu, grómu, vítrу, вогню, дощу, землетrýsu, морóзу, смéрчу, тумáну, урагáну, хóлоду, циклону*; але *Vítra, Морóза* як персоніфікованих явищ (див. п. 2.1.1.1);

2) іменники на позначення сукупності істот (*електорáту, батальйóну, взвóду, дивізіóну, корпусу* (військове з'єднання), *óрдену* (чернеча громада), *оркéстру, пóлку, рóю, хóру*, але з наголосом на останньому складі *табунá*) або неістот: а) дерев, кущів: *гáю, лíсу, сáду* (але *садká*), *чагарникú*; б) трав'янистих рослин: *барвíнку, бузкú, буркунú, горóху, зvíробóю, крóпу, молочáю, очерéту, щавlió, ячménю* (але *víscá*); в) предметів побуту: *бдягу, реманéнту, сувóю, товáру*; г) сортів плодових дерев: *ранéту, ренклóду; кальвíлю* та ін.; г) установ, закладів, організацій, об'єднань держав: *íнститúту, кóледжу, лíцею, мárкету, музéю, університету; клúбу, комітéту, ѿряду; союзу*, але *блóка* (механізм або камінь); і) спортивних ігор і танців: *альпінізму, бадмінтóну, баскетbóлу, бейсbóлу, біатлону, бóксу, бóуліngу, волейbóлу, гандbóлу, гольфу, дáйвіngу, сéрфіngу, футbóлу; бобслéю, хокéю; вáльсу, краков'яку, тáнку* (але переважно з наголосом на закінченні *танкá*); *тánцию*, але: *гопакá, козакá* (танець), *сéрфінга* (спортивне знаряддя);

3) іменники — назви просторових понять та їхніх різновидів: *вáлу, байráку, лимáну, лúгу, майдáну, тóку; всéсвítu, rýnгу, рóву, свíту, стéпу*,

урівку, яру; краю, небокраю, ручая, але: горбá, хутора. До цієї групи належать також назви різних споруд і будинків, зокрема й військових, приміщень та їхніх частин, різних просторових комунікацій: *бастіону, будинку, вігвáму, вокзалу, гуртожитку, танку, даху, заводу, залу, замку, інтернату, каналу, коридóру, молу, мýру, палáчу, парапéту, підвáлу, плóту, пóверху, портáлу, притулку, тýну, універмáгу, фасáду, фільварку, чýму, шинку, штáбу; сарáю; метрополітéну*; але (переважно з наголосом на закінченні): *бліндажá, гаражá, куренá, млина, сажá, хлівá*; обидва закінчення — *-а (-я)* та *-у (-ю)* — мають іменники: *мостá* (конкретний предмет) й *мóсту* (цілісність), подібно: *парканá* й *паркáну*, *плотá* й *плóту*, *столá* й *стóлу*.

До просторових реалій належать і назви річок (крім зазначених у п. 2.1.1.2 л), озер, гір, островів, півостровів, країн, областей і т. ін.: *Бýгу, Гáнгу, Дóну, Дунáю, Нíлу, Рéйну, Сéйму, Стиру, Стрýю, Байкалу; Сеítязю; Ельбрýсу, Памíру, Урáлу, Алтáю; Кирýу, Крýту, Рóдосу; Алжíру, Афганістáну, Ватикáну, Егýпту, Іráну, Іráку; Китáю, Таївáню; Гонкóнгу, Ельзásу, Кавкáзу, Карабáху, Кривбáсу, Мікелóну, Сен-П'еру, Сибíру*.

Примітка. Закінчення *-а (-я)* та *-у (-ю)* має розрізнювальну функцію в деяких іменників: *Алжíра, Рýма, Тунíса* (місто) і *Алжíру, Рýму, Тунíсу* (країна), *Нью-Йóрка* (місто) — *Нью-Йóрку* (штат).

4) речовинні іменники: *азóту, асфáльту, бальзаму, бóру, бróму, борищú, вóску, гáсу, гíнсу, гранíту, йóду, квáсу, кýсню, льóду, мéду, пíскú, плаzmíногéну, пóроху, спíрту, фíбриногéну; алюmíniю, вóдню, вуглециó, мágнію, rádiю, тáлию, тóлію*, але *білкá, хлíба* (конкретний іменник);

5) більшість складних безсуфіксних слів (крім назв істот): *водогóну, вододíлу, газогóну, живóпису, живопlóту, манускриptu, родовóду, рукóпису, суходóлу*, але *електровóза, паропláва*;

6) назви населених пунктів (крім зазначених у п. 2.1.1.2 к): *Амстердáму, Гóмелю, Лíверпулью, Лóndonу, Мадриду, Парíжу, Чорнóбiliю*.

Примітка. Ці іменники можуть мати варіантне закінчення —*а(-я)*: *Амстердáма, Гóмеля, Лíверпуля, Лóндана, Мадрида, Парíжа, Чорнóбilia*;

7) більшість префіксальних іменників із різними значеннями (крім назв істот): *вýбою, вýпадку, вýслову, вídboю, вíдгуку, заробítku, záпису, затóру, óпíку, óпуху, пóбуту, пóштовху, прибúтку, приклáду, прóводу (drít), сувою, ýsmíху, ýспíху*.

Примітка. У низці іменників зміна закінчення, що ґрунтова на протиставленні конкретних іменників та абстрактних іменників, а також на реалізації іменниками значення сукупності, відбиває значення слова: *алмáза* (коштовний камінь) — *алмáзу* (мінерал), *ákta* (документ) — *ákту* (дія), *апарáта* (прилад) — *апарáту* (установа), *бáла* (одиниця виміру) — *бáлу* (святковий вечір), *блóка* (частина споруди, машини) — *блóку*

(об'єднання держав), *бóра* (свердло) — *бóру* (хімічний елемент), *бóрта* (край одягу, посуду) — *бóрту* (судно), *булáта* (зброя) — *булáту* (сталъ), *вáла* (деталь машини) — *вáлу* (насип), *дзвóна* (інструмент) — *дзвóну* (звук), *Дúха/дúха* (безплотна надприродна істота, бессмертна, нематеріальна основа істоти) — *дúху* (здібність, властивість, стан, зміст і напрям, процес), *елемéнта* (конкретне) — *елемéнту* (абстрактне), *звúка* (термін) — *звúку* (процес), *інструмéнта* (одиничне) — *інструмéнту* (збірне), *кáменя* (одиничне) — *кáменю* (збірне), *кlíна* (предмет) — *кlíну* (просторове поняття), *кóрпуса* (тулуб) — *кóрпусу* (сукупне), *листá* (одиничне) — *листу* (збірне), *листопáда* (місяць) — *листопáду* (процес), *оригíнала* (особа) — *оригíналу* (документ), *брóгана* (частина тіла) — *брóгану* (установа), *папéра* (документ) — *папéру* (матеріал), *пóтяга* (поїзд) — *пóтягу* (почуття), *придáтка* (відросток) — *придáтку* (додаток), *пóяса* (предмет) — *пóясу* (просторове поняття), *рахýнка* (документ) — *рахýнку* (дія), *сиркá* (сиркова маса) — *сиркý* (зменш. до *cir*), *сóняшиника* (рослина) — *сóняшинику* (насіння), *стáна* (технічний термін) — *стáну* (музичний та ін. термін), *телефóна* (апарат) — *телефóну* (вид зв'язку); *тérmiна* (слово) — *тérmiну* (строк), *фáктора* (маклер) — *фáктору* (чинник), *фенóмена* (особа) — *фенóмену* (явище), *шаблóна* (пристрій; кресленік) — *шаблóну* (зразок), *шлýнка* (орган травлення) — *шлýнку* (страва, фізіологічна потреба в їжі) і т. ін.

§ 83. Давальний відмінок

У давальному відмінку однини іменники другої відміни мають закінчення **-ові**, **-еві** (-**еві**), **-у** (-**ю**).

1. Закінчення **-ові** (у твердій групі), **-еві** (у мішаній групі та в м'якій після приголосного), **-еві** (у м'якій групі після голосного та апострофа) мають іменники чол. роду (за винятком зазначених у п. 2 б): *бáтькові*, *вéлетневі*, *дирéкторові*, *дідові*, *добрóдієві*, *журавлéві*, *мáйстрові*, *Петróві*, *побрátимові*, *працівникóві*, *секретарéві*, *Сергієві*, *сýнові*, *солов'єві*, *тáтові*, *тováришеві*, *шахтарéві*; *будýнкові*, *бúкові*, *дрóтові*, *запásові*, *кýлимові*, *набóрові*, *палацovі*; *гáєві*, *кáменеві*, *кráссві*, *пнéві*, *дощéві*, *плачéві* та ін. Ці ж іменники набувають і закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі): *дирéктору*, *мáйстру*, *Петрóу*, *вéлетню*, *Вítáлію*, *журавлю*, *солов'ю*; *будýнку*, *бúку*, *дрóту*, *запásу*, *кýлиму*, *палацu*; *гáю*, *кáменю*, *кráю*.

Примітка. Коли в тексті уживано поряд декілька іменників чол. роду у формі давального відмінка однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень потрібно спочатку використовувати закінчення **-ові**, **-еві** (-**еві**), а тоді — **-у** (-**ю**): *Симонéнкові* *Олéсю* *Андрíйовичу*, *Леонíдові* *Миколáйовичу* *Куцéнку*, *добрóдієві* *бригадíру*, *пáнові* *капítáну*.

Варіантні закінчення **-ові** та **-у** мають іменники середн. роду із суфіксом **-к-**, що означають недорослих істот: *дитáткові* — *дитáтку*, *лошáткові* — *лошáтку*, *немовláткові* — *немовláтку*, *поросáткові* — *поросáтку*, *телáткові* — *телáтку*, *ягнáткові* — *ягнáтку* і под.

2. Закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають:

1) іменники середн. роду: *míсту*, *селу*, *свáту*; *прíзвищу*, *умíнню*, *знарýддю*, *облýччу*, *піddáшию*, *роздорíжжю*; *сéрцию*, *сóнцю*.

У деяких іменниках середн. роду можливі варіантні закінчення -у, -ю та -ові, -еві: *ліху* — *ліхові*, *місту* — *містові*, *озеру* — *озерові*, *сéрцю* — *сéрцеві*;

2) іменники чол. роду на -ів (-їв), -ов, -ев (-ев), -ин: *Київ* — *Києву*, *Колгúев* — *Колгúеву*, *Мáмонтов* — *Мáмонтову*, *Львів* — *Львóву*, *острів* — *острову*, *рів* — *рóву*, *Хárків* — *Хárкову*, *Батúрин* — *Батúрину*, *Лебедíн* — *Лебедину*.

Примітка. У прізвищах на зразок *Василíшин*, *Волóшин*, *Семенíшин*, *Яковíшин*, *Ільїн* можливі варіантні закінчення -у та -ові: *Василíшину* — *Василíшинові*, *Волóшину* — *Волóшинові*, *Михайлíшину* — *Михайлíшинові*, *Семенíшину* — *Семенíшинові*, *Степанíшину* — *Степанíшинові*, *Яковíшину* — *Яковíшинові*, *Ільїнú* — *Ільїнóві* та ін.

§ 84. Знахідний відмінок

У знахідному відмінку однини іменники другої відміни мають форму, однакову з формою родового або називного відмінка.

1. Омонімічну з формою родового відмінка мають усі іменники чол. роду — назви істот, а також найменування персоніфікованих явищ: *будівникá*, *доповідачá*, *коня*, *хлóпця*, *Вíтра*, *Морóза*.

2. Усі іменники — назви неістот чол. роду, а також іменники середн. роду в знахідному відмінку мають ту саму форму, що й у називному: *будýнок*, *декréт*, *інститўт*, *колектív*, *міст*, *нарóд*, *полк*, *сон*, *стиль*, *стíл*, *ячmíнь*; *корíння*, *місто*, *місце*, *móре*, *селó*.

Примітка. Деякі конкретні іменники чол. роду, переважно назви побутових предметів, дерев, документів та ін., можуть мати варіантні форми, спільні з формами або родового, або називного відмінків: (зріав) *дуб* і *дуба*, (вивчив) *вíрши* і *вíрша*, (написав) *лист* і *листá*, (узяв) *ніж* і *ножá*, (поклав) *олівéць* і *олівцí*, (поставив) *плуг* і *плúга*, (розгорнув) *довідник* і *довідника*; (подарував) *перстенé* і *персня*, (уклав) *акт* і *акта*.

§ 85. Орудний відмінок

В орудному відмінку однини іменники другої відміни мають закінчення -ом, -ем (-ев) і -ям, -им.

1. Закінчення -ом мають усі іменники чол. та середн. роду твердої групи, -ем (після голосного та апострофа -ев) — іменники чол. та середн. роду мішаної та м'якої груп (крім іменників середн. роду з кінцевим -я): *мáйстром*, *містом*, *працівником*, *селом*; *бíйцéм*, *кобзарéм*, *конéм*, *куїщéм*, *місцем*, *móрем*, *ножéм*, *плечéм*, *прíзвищем*, *секретарéм*, *слухачéм*, *тириéм*, *róем*, *словов'éм*, *урожáем*; *Багріéм*, *Кубліéм*, *Червонíем*.

2. Закінчення -ям мають усі іменники середн. роду на -я: *ворохíнням*, *життýм*, *змаганням*, *умінням*, *знаряддям*, *кіллям*, *лістям*, *луб'ям*, *обличчям*, *піддашшям*, *пíр'ям*, *роздорíжжям*, *щáстям*.

3. Закінчення -им мають в орудному відмінку:

1) іменники — прізвища чол. роду твердої групи на -ов, -ев (-ев), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн): *Виногráдовим*, *Звéгінцевим*, *Ільїнýм*, *Ковалéвим* (від

Ковалів), Лéсиним. Неслов'янські прізвища, які закінчуються на **-ов**, **-ин**, **-ін**, мають в орудному відмінку однини закінчення **-ом**: *Бóловом, Дáрвіном, Кéльвіном, Чáлпіном.*

Примітка. Прізвища на **-ин** (-анин, -янина), які походять від назв осіб за етнічною належністю або місцем проживання, в орудному відмінку однини набувають закінчення **-ом**: *Волóшином, Лучкáнином, Рýсином, Тýрчином, Турýнином* і т. ін.;

2) Іменники — географічні назви середнього роду із суфіксами присвійності **-ов-**, **-ев-** (-ев-), **-ин-** (-ін-), що відмінюються як прикметники: *Горóшине — Горóшиним, Гранítне — Гранítним, Кам'янé — Кам'янýм, Котелéве — Котелéвим, Свáтове — Свáтовим.*

Іменники — географічні назви чоловічого та середнього роду із суфіксами **-ов-**, **-ев-** (-ев-), **-ів-** (-ів-), **-ин-**, **-ін-** (-ін-), що не відмінювані як прикметники, мають в орудному відмінку однини закінчення **-ом**: *Кýевом, Козáтином, Лебедином, Пирáтином, Святóшином, Хárковом, Яготином.*

§ 86. Місцевий відмінок

У місцевому відмінку однини іменники другої відміни мають закінчення **-і** (-і), **-ові**, **-еві** (-еві), **-у** (-ю).

1. Закінчення **-і** (після голосного та апострофа — **-ї**) мають:

1) іменники чол. роду (переважно безсуфіксні) — назви неістот: *в áкти, в дýси, у комп'ютері, у байráці, у бéрезі, у трýнти, у декréти, у телефóні, на дýбі, на місяці, на пóверсі, на порóзі, на столі, на язиці, по асфáльті, по фундáменті, при дні, при столі, при харáктері;*

Примітка 1. Деякі іменники цього зразка можуть мати варіантні закінчення **-і** (-і) та **-у** (-ю), що залежить від місця наголосу в слові: *у гáї — у гаїо, у краї — у краю, у лíсі — у лісú, на льбðі — на льодù, на рóді — на родù, у сáді — у садù, на стáві — на ставù, на тóрзі — на торгù;*

2) іменники середн. роду твердої групи (без суфікса **-к-**), а також мішаної та м'якої груп: *у горí, у навчáнні, в óзері, у слóві, у містí, у селí, у прíзвищі; на письмí, на облýчці, на пíддáшиї, на плечі, на роздорíжжí, по завéршеннí, при згáриці, при мóрі, при узбíчці.*

2. Закінчення **-у** (після голосного — **-ю**) мають:

1) іменники чол. та середн. роду твердої групи із суфіксами **-к-**, **-ак-**, **-ик-**, **-ок-**, **-к(о)** — назви неістот: *у ставку; у горщéчку, у містéчку; у будýнку, у гуртку; у вýську; на держакú, на літакú, на мішку; на дóщику, на лíжку, на яечку; по горищу, по узбíчю; при бáтеньку, при пíдрахýнку.* Наявні також і варіантні форми з **-ові**: *на/по/при/у будýнкові, на/по/при/у держакóві, на/по/при/у літакóві, на/по/при/у лíжкові* та ін.;

2) іменники чол. роду односкладових основ із закінченням **-у** (-ю) в родовому відмінку, якщо наголос у місцевому відмінку переходить з основи

на закінчення: *у гаю*, *у соку*, *у степу*, *у яру*, *у бою*, *на льоду*, *на снігу*, *на шляху*, *по даху*.

Примітка 1. Із прийменниками по деякі іменники набувають варіантних закінчень -*у (-ю)* та -*і (-ї)*: *по дубу* — *по дубі*, *по Дніпру* — *по Дніпрі*, *по місту* — *по місті*, *по обличчу* — *по обличчі*, *по озеру* — *по озері*, *по поль* — *по польі*, *по селу* — *по селі*, *по навчанню* — *по навчанні*; на позначення часу вживається переважно закінчення -*і (-ї)*: *по закінченні*, *по обіді*; зрідка — *-у(-ю)*: *по вечорі* і *по вечору*, *по досягненні* і *по досягненню*, *по завершенні* і *по завершення*, *по закінченні* і *по закінчення*, *по здійсненні* і *по здійсненню*.

Примітка 2. Із прийменниками в (у) деякі іменники також набувають варіантних закінчень -*у (-ю)* та -*і (-ї)*: *у п'ятагу* — *у п'ятазі*.

3. Закінчення -*ові* у твердій групі, -*еві* (після голосного та апострофа — -*еві*) у м'якій та мішаній групах мають:

1) іменники чол. роду — переважно назви істот: *на/при ба́тькові*, *на/при ліснико́ві*, *на/при водієві*, *на/при вчителеві*, *на/при коне́ві*, *на/при товáришеві*;

2) іменники середн. роду твердої групи із суфіксом -*к-* (назви істот): *на дитя́ткові*, *на левеня́ткові*, *на немовля́ткові*, *на теля́ткові*, *на хлоп'я́ткові*, *на яструб'я́ткові*.

Примітка 1. Іменники чол. роду твердої групи з основою на -*г*, -*к*, -*х*, безсуфіксні та із закінченням -*о* — назви осіб, а також іменники середн. роду із суфіксами зі значенням пестливості — назви істот, ужиті з прийменниками *на*, *у (в)*, *по*, *при*, поряд із закінченнями -*ові*, -*еві* (-*еві*) мають і варіантні закінчення -*у (-ю)*: *на ба́тькові* — *на ба́тьку*, *при співробітникові* — *на співробітнику*, *на чумакові* — *на чумаку*, *на дитя́ткові* — *на дитя́тку*, *на теля́ткові* — *на теля́тку*.

Іменники чол. роду — назви істот (не осіб) мають поряд із закінченнями -*ові*, -*еві* (-*еві*) й закінчення -*і (-ї)*: *на звірові* — *на звірі*; *на китобі* — *на киті*, *на ослобі* — *на ослі*, *на тигрові* — *на тигрі*; *на буга́еві* — *на буга́ї*, *на коне́ві* — *на коні*, *на лосеві* — *на ло́сі*; *на вуже́ві* — *на вуже́ї*; -*ові* та -*у* — переважно в іменників з основою на -*к*: *на борсукові* і *на борсуку*; *на вісликові* і *на віслику*; *на вóвкові* і *на вóвку*; *на воя́кові* і *на воя́ку*.

Примітка 2. Із прийменником *по* іменники набувають варіантних закінчень -*ові*, -*еві* (-*еві*) та -*у (-ю)*: *по лéвові* і *по лéву*, *по вóвкові* і *по вóвку*; *по буга́еві* і *по буга́ї*, *по зáйцеві* і *по зáйцю*; *по вуже́ві* і *по вуже́ї*.

Примітка 3. Окремі іменники — назви осіб чол. роду, вжиті з прийменниками *на*, *у (в)*, *по*, *при*, мають три варіанти закінчень: -*ові* / -*у (-ю)* / -*і (-ї)* — у твердій групі, а в м'якій і мішаній групах — -*еві* (-*еві*), -*ю*, -*і (-ї)*: *на*, *у (в)*, *по*, *при капітáнові*, *капітáну*, *капітáні*; *на*, *у (в)*, *по*, *при прем'ér-міністрovi*, *прем'ér-міністру*, *прем'ér-міністрі*; *на*, *у (в)*, *по*, *при профéсорові*, *профeсору*, *профeсорі*; *на*, *у (в)*, *по*, *при студéнтові*, *студéнту*, *студéнті*; *на*, *у (в)*, *по*, *при учите́леві*, *учите́лю*, *учите́лі*; *на*, *у (в)*, *по*, *при носíеві*, *носíю*, *носíї*; *на*, *у (в)*, *по*, *при нéбоежеві*, *нéбоежу*, *нéбоежі*; *на*, *у (в)*, *по*, *при товáришеві*, *тováriшу*, *тováриші*; *на*, *у (в)*, *по*, *при читачéві*, *читачу*, *читачі*.

§ 87. Кличний відмінок

Іменники другої відміни в клічному відмінку закінчуються на -*у (-ю)*, -*е*.

1. Закінчення -*у* мають іменники твердої групи (зокрема із суфіксами

-ик, -ок, -к(о)), іншомовні імена з основою на г, к, х і деякі іменники мішаної групи з основою на шиплячий приголосний (крім ж): *Петрику, Івánку, Олéже* (й *Олéгу*), бáтьку, сýнку, погóничу, слухáчу, товáришу, робітникú (і *робітнíче*), *Джéку, Жáку, Людвігу, Фріdríху*; а також іменники дíду, сýну, támту.

2. Закінчення **-ю** мають іменники м'якої групи: *Вітálію, вчýтелю, Грыцю, краю, лíкарю, місяцию, розмáю, ясеню*.

3. Закінчення **-е** мають безсуфіксні іменники твердої групи, іменники м'якої групи із суфіксом **-ець** і деякі іменники мішаної групи, зокрема власні назви з основою на ж, ч, щ, дж і загальні назви з основою на р, ж: *Богдáне, Бóже, голубe, дру́же, козáче, мóсте, орле, пáне, Пétre, по́сле, сóколе, Степáне, чумáче; жéнче* (від жнець), *кráвче, молóдче, хлóпче, шéвче* (переважно: *бíйцю, українцу, умільцу* та ін.); *гусляре, Дóвбуше, мáляре, стóроже, тесляре, школяре*. В окремих випадках можливі варіанти: *повстáнц-ю* і *повстáнч-e*, *умільц-ю* і *умільч-e*.

4. Закінчення **-е** мають прізвища прикметникового походження на **-ів**

(**-їв**), **-ов, -ев (-ев)**, **-ин, -ін (-ін)**, такі, як *Ромáновe, Чугу́єве, Королéве, Щóголеве, Глíбове, Гуля́єве, Романíшине, Степанíшине* та ін. і варіантні форми, спільні з називним відмінком: *Ромáнів, Чугу́їв, Королів, Щóголів, Глíбов, Гуля́єв, Романíшин, Степанíшин*.

Географічні назви, до складу яких входять зазначені суфікси, мають у клічному відмінку закінчення **-е**: *Кýєве, Лебедýне, Лъвóве*.

Примітка 1. У звертаннях, що складаються з двох загальних назв, форму клічного відмінка мають обидва слова: *добрóдію бригадýре, пáне лейтенáнте*.

Примітка 2. У звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, форму клічного відмінка набувають і загальна назва, і власне ім'я: *брáте Пétre, дру́же Грыцю, колéго Степáне, лíкарю Ігорю, пáне Вітálію, побратíме Івáне*.

Примітка 3. У звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, форму клічного відмінка набувають і загальна назва, і власне ім'я: *дру́же Максýменку; колéго Євгенищукú, пáне Ковáлю*; можливі також поєднання форми клічного відмінка іменника загальної назви та форми клічного відмінка прізвища, однакової з формою називного відмінка: *дру́же Максýменко; колéго Євгенищукú, пáне Ковáль*.

Примітка 4. У звертаннях, що складаються з двох власних назв — імені та по батькові, обидва слова мають закінчення клічного відмінка: *Володýмире Хомичú, Пétre Кузьмичú, Яросláве Андрíйовичу*.

Примітка 5. Іменники *сер, сір, гер* мають форму, омонімічну з називним відмінком: *сер, сір, гер*.

Примітка 6. Іменник *Господь* у клічному відмінку має форму *Гóсподи*; іменник *Христóс* може мати варіантні форми клічного відмінка: *Христé, Христé*, рідко *Христóсе*.